

KỶ YẾU
HỘI THẢO KHOA HỌC QUỐC GIA
DỮ LIỆU CÁ NHÂN
TRONG DÒNG CHẢY KINH TẾ SỐ VIỆT NAM

TP Hồ Chí Minh, ngày 03/11/2023

<i>Nguyễn Phúc Quân</i>	523
QUY ĐỊNH CỦA EU VÀ SINGAPORE VỀ BẢO VỆ DỮ LIỆU CÁ NHÂN VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH CHO VIỆT NAM	
<i>Phạm Hồng Sơn</i>	537
QUYỀN RIÊNG TƯ ĐỐI VỚI DỮ LIỆU CÁ NHÂN TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG THEO PHÁP LUẬT CỦA LIÊN MINH CHÂU ÂU - MỘT SỐ KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM	
<i>Vũ Thế Hoài, Nguyễn Phạm Thanh Hoa</i>	544
SỰ LY KHAI KHỞI GDPR CỦA VƯƠNG QUỐC ANH VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH CHO VIỆT NAM	
<i>Lương Lê Minh, Vũ Thị Mai Chinh, Hoàng Minh Đức</i>	555
THỰC TIỄN GIẢI QUYẾT CÁC VỤ VIỆC DỮ LIỆU CÁ NHÂN TRÊN THẾ GIỚI - GỢI MỞ CHO VIỆT NAM	
<i>Phạm Thị Hồng My</i>	569
QUY ĐỊNH PHÁP LUẬT TRUNG QUỐC VỀ XỬ LÝ DỮ LIỆU CÁ NHÂN CỦA TRẺ EM VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ CHO VIỆT NAM	
<i>Võ Thị Hoài</i>	579
BẢO VỆ DỮ LIỆU CÁ NHÂN BẰNG PHÁP LUẬT HÌNH SỰ- KINH NGHIỆM CÁC NƯỚC VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ PHÁP LÝ ĐẶT RA CHO VIỆT NAM	
<i>Hà Lệ Thủy Phó, Trương Thị Thu Hằng</i>	587
XỬ LÝ VÀ BẢO VỆ DỮ LIỆU CÁ NHÂN VỀ SỨC KHỎE THEO GDPR TẠI LIÊN MINH CHÂU ÂU VÀ MỘT SỐ KHUYẾN NGHỊ CHO VIỆT NAM	
<i>Trần Nguyễn Phước Thông</i>	597
BẢO VỆ DỮ LIỆU CÁ NHÂN TRONG LĨNH VỰC TÀI CHÍNH THEO CÁCH TIẾP CẬN CỦA HOA KỲ VÀ MỘT SỐ KIẾN NGHỊ CHO VIỆT NAM	
<i>Nguyễn Thị Kim Duyên, Trần Thị Thu Hằng</i>	609
BỎI THƯỜNG THIẾT HẠI ĐỐI VỚI XÂM PHẠM QUYỀN DỮ LIỆU CÁ NHÂN: CÁC QUY ĐỊNH TẠI CHÂU ÂU VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM	
<i>Nguyễn Ngọc Phương Đình, Huỳnh Phan Như Ngọc</i>	621

BẢO VỆ DỮ LIỆU CÁ NHÂN BẰNG PHÁP LUẬT HÌNH SỰ- KINH NGHIỆM CÁC NƯỚC VÀ NHỮNG VẤN ĐỀ PHÁP LÝ ĐẶT RA CHO VIỆT NAM

TS. Hà Lệ Thủy

Phó trưởng khoa Luật Hình sự, Trường Đại học Luật, Đại học Huế

Email: thuyhl@hul.edu.vn

Trương Thị Thu Hằng

GV. Khoa Luật Hình sự, Trường Đại học Luật, Đại học Huế

Email: hangttt@hul.edu.vn

Tóm tắt: Bảo vệ dữ liệu cá nhân bằng pháp luật hình sự chính là công cụ nghiêm khắc nhất để xử lý các hành vi phạm tội nhằm ngăn ngừa, răn đe và xử lý đối với các hành vi xâm phạm, lấy cắp dữ liệu cá nhân và lộ lọt thông tin cá nhân xảy ra ngày càng nhiều như hiện nay. Bài viết sử dụng phương pháp phân tích để làm rõ khái niệm về bảo vệ dữ liệu cá nhân bằng pháp luật hình sự, cũng như hệ thống hóa các quy định pháp luật Việt Nam hiện hành nhằm làm rõ hành lang pháp lý về bảo vệ dữ liệu cá nhân. Bên cạnh đó, bằng phương pháp so sánh luật, bài báo cũng tiếp cận quy định pháp luật một số nước trên thế giới, đặc biệt là pháp luật hình sự các quốc gia châu Á có quy định về bảo vệ dữ liệu cá nhân để đối chiếu và rút ra những điểm khác biệt so với pháp luật Việt Nam. Đồng thời bài báo chỉ ra những khoảng trống pháp lý khiến cho việc xử lý các hành vi xâm phạm quyền bảo vệ dữ liệu cá nhân không đạt được hiệu quả. Từ đó, bài báo hướng tới mục đích xây dựng và hoàn thiện pháp luật về bảo vệ dữ liệu cá nhân dưới góc độ pháp luật hình sự trong bối cảnh chuyển đổi số ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: *dữ liệu cá nhân, trách nhiệm pháp lý, vi phạm pháp luật, pháp luật hình sự*

Abstract: Protecting personal data through criminal law is the most severe tool to handle criminal acts to prevent, deter and handle acts of infringement, theft of personal data and Personal information leaks happen more and more today. The article uses analytical methods to clarify the concept of personal data protection by criminal law, as well as systematize current Vietnamese legal regulations to clarify the legal corridor for protection. personal data. Besides, by using the law comparison method, the article also approaches the legal regulations of some countries around the world, especially the criminal laws of Asian countries with regulations on personal data protection to Compare and draw differences with Vietnamese law. At the same time, the article points out legal gaps that make handling violations of personal data protection rights ineffective. From there, the article aims to build and improve the law on personal data protection from a criminal law perspective in the context of digital transformation in Vietnam today.

Keywords: *personal data, legal liability, violations of law, criminal law*

Khái niệm dữ liệu cá nhân và bảo vệ dữ liệu cá nhân

Dữ liệu cá nhân được hiểu là dữ liệu được ghi nhận trong cơ sở dữ liệu máy tính được tổng hợp và xử lý từ các thông tin cá nhân đầu vào do chính cá nhân mà thông tin ấy thể hiện. Cung cấp dữ liệu phi cá nhân là các dữ liệu khác được khử định danh không thể hiện thông tin cá nhân, không thể được tái dựng truy ngược về nhân thân cá nhân bằng bất kỳ hình thức nào có giá trị kinh tế, được sử dụng nhằm mục đích hợp pháp việc xử lý và truyền đưa dữ liệu phải tuân thủ quy định của pháp luật. Dữ liệu cá nhân là một thành phần không tách rời của dữ liệu công nghiệp mang giá trị góp phần trực tiếp vào công tác ra quyết định trong hoạt động kinh doanh gắn liền với mô hình kinh doanh. Dữ liệu trở thành trung tâm của quá trình chuyển đổi số, khi chúng hàm chứa không chỉ kiến thức khoa học công nghệ, thông tin kế toán, tài chính, phục vụ cho công việc mà còn cung cấp thông tin về nhân thân của cá nhân. Chúng được xem là nguồn tài nguyên cốt yếu của nền kinh tế số, là trụ cột trung tâm để phát triển hệ thống vận hành tự động, cải tiến quy trình cung cấp và duy trì dịch vụ.

Người ta luôn nói rằng công nghệ là con dao hai lưỡi: nó mang lại lợi ích to lớn về hiệu quả và năng suất của nó; tuy nhiên, nó cũng làm nảy sinh mối lo ngại rằng việc sử dụng rộng rãi công nghệ có thể dẫn đến tổn thất về quyền riêng tư - đặc biệt là quyền riêng tư về dữ liệu. Các công nghệ như camera giám sát, máy ảnh kỹ thuật số trên điện thoại di động, công nghệ tính toán vị trí người dùng dựa trên vệ tinh như hệ thống định vị toàn cầu (GPS), thẻ thông minh, nhận dạng sinh trắc học hoặc tần số vô tuyến (RFID) ban đầu không được phát minh để xâm chiếm quyền riêng tư nhưng chúng đã được sử dụng để đạt được mục đích đó. Chính vì thế, bảo vệ dữ liệu cá nhân có thể được hiểu chính là một phần để bảo vệ quyền riêng tư của chủ thể dữ liệu. Quyền riêng tư như một quyền tự nhiên của con người chính thức được ghi nhận trong hai văn bản pháp lý quốc tế. Đó là tuyên ngôn quốc tế về nhân quyền (UDHR) và công ước quốc tế về các quyền dân sự và chính trị (ICCPR). Sau đó, Ủy ban nhân quyền Liên hiệp quốc đã đưa ra giải thích nhằm bổ sung nội hàm của quyền riêng tư. Theo đó, việc thu thập và lưu giữ các thông tin cá nhân trong máy tính, các cơ sở dữ liệu và thiết bị khác đều được tiến hành bởi chủ thể nào cũng đều phải tuân thủ quy định của pháp luật. Quyền riêng tư cũng nên cần được hiểu là quyền của chủ thể cá nhân được yêu cầu chủ thể khác phải áp dụng các quy trình phù hợp, chính đáng khi truyền thông tin cá nhân của họ qua các nền tảng phần cứng và hệ thống hóa phần mềm khác nhau.

Trong pháp luật hình sự của các nước, quyền riêng tư cũng là quyền được nhà nước tôn trọng và bảo vệ. Tuy nhiên tùy thuộc vào quan niệm của mỗi nước mà bảo vệ quyền riêng tư được xem là bảo vệ dữ liệu, thông tin riêng tư của cá nhân hay xem bảo vệ quyền riêng tư đồng thời với bảo vệ quyền dữ liệu cá nhân bằng việc quy định chúng trong những tội danh của bộ luật hình sự. Khái niệm về quyền riêng tư khác nhau ở mỗi quốc gia. Do sự khác biệt khái niệm về quyền riêng tư, nó không có định nghĩa chung. Quyền riêng tư đã được mô tả là mối quan tâm của các cá nhân trong việc duy trì không gian cá nhân, không bị can thiệp bởi những người và tổ chức khác. Tuy nhiên có thể hiểu một cách chung nhất rằng, bảo vệ dữ liệu cá nhân chính là phòng ngừa, phát hiện, ngăn chặn, xử lý hành vi xâm phạm quy định của pháp luật về dữ liệu cá nhân.

Pháp luật các nước về bảo vệ dữ liệu cá nhân

văn bản dưới luật mà các quy định này phần lớn chỉ bảo vệ quyền riêng tư nói chung. Điều này dẫn tới thực trạng trùng đăm, chồng chéo, tản mác, khó áp dụng và thực thi các quy định của pháp luật về bảo vệ dữ liệu cá nhân. Một số vấn đề mới phát sinh như buôn bán, sử dụng dữ liệu cá nhân, vấn đề lưu chuyển, thu thập, xử lý, phân tích, lưu trữ dữ liệu cá nhân, lưu chuyển dữ liệu cá nhân qua biên giới chưa được đề cập.

Thứ hai, các quy định về chế tài nhằm bảo vệ dữ liệu cá nhân còn khá nhẹ, chưa đảm bảo tính răn đe. Cụ thể, mức phạt hành chính nặng nhất theo Nghị định 15/2020/NĐ-CP là 70 triệu đồng; mức phạt hình sự nặng nhất là 200 triệu đồng; thậm chí trong trường hợp cấu thành tội phạm xâm phạm bí mật cá nhân dẫn đến người bị xâm phạm tự sát thì cũng chỉ bị phạt tối đa 1 tỷ đồng hoặc phạt tù từ 2 năm đến 7 năm (Điều 288 BLHS). So sánh với quy định chung về bảo vệ dữ liệu do Ủy ban châu Âu xây dựng (GDPR) áp dụng mức phạt lên tới 20 triệu Euro, tương đương 500 tỷ đồng thì có thể thấy, mức phạt trong luật pháp Việt Nam còn khá nhẹ, trong khi hậu quả từ hành vi xâm phạm quyền riêng tư có thể rất nghiêm trọng, gây tổn hại tới danh dự, nhân phẩm, an toàn và cả tính mạng của không chỉ một mà có thể là nhiều nạn nhân.

Thứ ba, tội sử dụng mạng máy tính, mạng viễn thông, phương tiện điện tử thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản (Điều 290) đưa ra yêu cầu về loại trừ trong định tội danh. Cụ thể, trong trường hợp một người thực hiện hành vi sử dụng mạng máy tính, mạng viễn thông hoặc phương tiện điện tử để chiếm đoạt tài sản của người khác thì hành vi của họ chỉ cấu thành tội này nếu không cấu thành tội trộm cắp tài sản (Điều 173) hoặc tội lừa đảo chiếm đoạt tài sản (Điều 174). Quy định trên không hợp lý vì hành vi khách quan của tội phạm tại Điều 290 BLHS 2015 được thực hiện với phương thức hoàn toàn khác biệt so với tội phạm tại Điều 173 và Điều 174 BLHS 2015. Khách thể xâm hại trong hai trường hợp này cũng khác nhau mặc dù việc thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản trong tội ở Điều 290 cũng nhằm xâm phạm quyền sở hữu tài sản, nhưng cái mà kẻ phạm tội hướng đến xâm hại trước hết đó chính là xâm hại hệ thống an ninh mạng máy tính, mạng viễn thông trong đó có chứa đựng các dữ liệu cá nhân. Từ việc xâm hại để có được những dữ liệu cá nhân này, kẻ phạm tội mới thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản được. Việc quy định như vậy dẫn đến thực trạng định tội danh không thống nhất. Điều này đã dẫn đến kết quả là trong một bản án, cấp sơ thẩm đã tuyên bố hành vi truy cập bất hợp pháp vào tài khoản cá nhân của bị hại và thực hiện chuyển tiền từ tài khoản ứng dụng MoMo của bị hại sang tài khoản khác nhằm chiếm đoạt là hành vi lên lút lấy tài sản của người khác nên phạm tội trộm cắp tài sản. Tuy nhiên, bản án phúc thẩm xác định hành vi truy cập bất hợp pháp vào tài khoản cá nhân và chiếm đoạt tài sản vừa xâm phạm quyền sở hữu tài sản vừa xâm phạm dữ liệu cá nhân của nạn nhân (thông tin tài khoản số của cá nhân) nên phạm tội quy định tại Điều 290 BLHS 2015.

5. Kết luận và đề xuất

Như một nhận định đã cho rằng, phòng ngừa tội phạm bằng các phương tiện khác thay vì áp dụng luật hình sự còn hiệu quả hơn nhiều hợp lý và tiết kiệm. Điều này càng đúng hơn khi nói đến bảo vệ quyền riêng tư trong đó esô bảo vệ dữ liệu cá nhân, vì việc sử dụng các biện pháp của luật hình sự chỉ có hiệu lực sau khi một sự vi phạm nghiêm trọng quyền riêng tư đã xảy ra. Mặc dù vậy, những lợi ích không thể chối cãi của việc ngăn ngừa tội phạm nên không thể từ bỏ hình phạt đối với người

phạm tội, đặc biệt trong những trường hợp có tính chất nghiêm trọng sự xâm phạm quyền riêng tư của cá nhân. Chính vì vậy, để bảo vệ dữ liệu cá nhân bằng pháp luật hình sự, cần tiếp tục nghiên cứu hoàn thiện pháp luật bằng việc xem xét bổ sung quy định về trách nhiệm hình sự đối với pháp nhân có hành vi xâm phạm quyền được bảo vệ đối với dữ liệu cá nhân. Cũng với đó là việc xem xét hình sự hóa thêm một số hành vi vi phạm pháp luật bảo vệ dữ liệu cá nhân như: hành vi thu thập, sử dụng, khai thác, chuyển nhượng trái phép dữ liệu cá nhân; xem xét việc bỏ cụm từ “nếu không thuộc một trong các trường hợp quy định tại Điều 173 và Điều 174 của Bộ luật này” trong cấu thành tội phạm tội Tội sử dụng mạng máy tính, mạng viễn thông, phương tiện điện tử thực hiện hành vi chiếm đoạt tài sản Điều 290 để có thể phân tách hai loại hành vi xâm hại hai khách thể khác nhau như đã nói ở trên.

Bên cạnh những đòi hỏi phải gia tăng mức phạt trong xử lý bằng con đường hành chính hay hình sự, cần đảm bảo hiệu quả giải quyết vụ việc theo cơ chế luật - đó là khởi kiện dân sự. Song song với khởi kiện là các yêu cầu bồi thường thiệt hại theo quy định tại các Điều 13, 14 và 15 Bộ luật Dân sự năm 2015. Thay vì quá tập trung vào việc trao quyền can thiệp của người dùng cá nhân và cơ sở dữ liệu kinh doanh của doanh nghiệp, pháp luật chỉ nên tạo dựng bộ nguyên tắc xuyên suốt. Bởi lẽ, việc bảo vệ quyền riêng tư dựa trên việc trao quyền tuyệt đối cho chủ thể dữ liệu trong việc giữ bí mật và định đoạt dữ liệu cá nhân là không hiệu quả, nếu không có nhận thức đúng đắn về quyền riêng tư trong bối cảnh chuyển đổi số và bộ nguyên tắc rõ ràng trong việc xử lý dữ liệu cá nhân làm nền tảng.

Và cuối cùng, việc ban hành Nghị định 13/2023 của Chính phủ về bảo vệ dữ liệu cá nhân tuy là một bước tiến lớn trong việc thiết lập khung pháp lý trực tiếp bảo vệ dữ liệu cá nhân nhưng trong tương lai, các cơ quan ban hành luật cần phải nghiên cứu để có thể ban hành một đạo luật hoàn chỉnh về bảo vệ dữ liệu cá nhân thì mới có thể trở thành một công cụ đủ mạnh để bảo vệ cũng như đề tương xứng với các nước trên thế giới.

Tài liệu tham khảo

- Ahmad, N. (2008). The right to privacy and challenges: a critical review. *Malayan Law J*, 5(10).
- Cieh, E. L. Y. (2013), *Personal data protection and privacy law in Malaysia*, Beyond Data Protection: Strategic Case Studies and Practical Guidance, 5-29.
- Clark R (1997), *Introduction of Dataveillance and Information Privacy, and Definitions of Terms*. <http://www.rogerclarke.com/DV/IPPrivacy.html>, truy cập ngày 20/10/2023
- Lê Văn Cẩm (2010), *Bảo vệ các quyền con người bằng pháp luật trong lĩnh vực tư pháp hình sự-ý nghĩa của việc nghiên cứu*, Tạp chí khoa học ĐHQGHN, Luật học 26, 147-154
- Chik, W. B. (2013), *The Singapore Personal Data Protection Act and an assessment of future trends in data privacy reform*, Computer Law & Security Review, 29(5), 554-575.
- Hoofnagle, C. J., Van Der Sloot, B., & Borgesius, F. Z. (2019), *The European Union general data protection regulation: what it is and what it means*, Information & Communications Technology

Law, 28(1), 65-98.

Jakulin Vid, V. (2023), *Criminal offences against privacy in the criminal code of the Republic of Slovenia*, Doctoral dissertation, National Aviation University.

Dương Kim Thế Nguyên, Huỳnh Thiên Tứ, Lê Thùy Khanh., Mai Nguyễn Dũng (2021), *Cải cách pháp luật đáp ứng nhu cầu bảo vệ dữ liệu cá nhân trong chuyển đổi số*, Trường Đại học Kinh tế Tp. Hồ Chí Minh, tr.160-193

Nissenbaum, H. (2011), *A contextual approach to privacy online*, *Daedalus*, 140(4), 32-48.

Petrović, D. (2022), *Privacy and protection of personal data—criminal law aspect*, *Strani pravni život*, 66(4), 469-489

Sianipar, B. T., Pujiyono, P., & Roechaeti, N. (2023, September), *Criminal Law Policy to the Perpetrator of Data Leakage in Indonesia*. In *Proceedings of the International Conference on Sustainability in Technological, Environmental, Law, Management, Social and Economic Matters, ICOSTELM 2022*, 4-5 November 2022, Bandar Lampung, Indonesia.

Yusran Panca Putra (2022), *Comparison of Personal Data Protection Laws Using Narrative Policy Framework Between Indonesia, Malaysia, and Japan*, *Academic Journal of Law and Governance*, Volume 2, Number 2, p.2798-3803.

Còn những khoảng trống pháp luật về bảo vệ dữ liệu cá nhân https://mic.gov.vn/mic_2020/Pages/Tin-tuc/152653/Con-nhung-khoang-trong-phap-luat-ve-bao-ve-du-lieu-ca-nhan.html, truy cập ngày 15/10/2023

**“KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC QUỐC GIA:
DỮ LIỆU CÁ NHÂN TRONG DÒNG CHẢY KINH TẾ SỐ VIỆT NAM”**

TP. HỒ CHÍ MINH, NGÀY 03 THÁNG 11 NĂM 2023

Trách nhiệm nội dung và xuất bản
Giám đốc – Tổng biên tập
Mai Thị Thanh Hằng

Biên tập viên: Hồ Thị Phương Lan

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG

Website: <https://nxblaodong.com.vn/>

Địa chỉ: Số 97 Trần Quốc Toản, Phường Trần Hưng Đạo, Q. Hoàn Kiếm, TP Hà Nội

Số xác nhận đăng ký xuất bản: 53-2024/CXBIPH/24-02/LD

Quyết định xuất bản: Số 03/QDCN-NXBLD

Đăng ký tháng 01/2024

ISBN: 978-604-320-655-5